

MINISTERSTWO SPRAW WOJSKOWYCH,

NACZELNE DOWÓDZTWO XWR

(SZTAB GENERALNY)

Oddział II Informacyjny

Nr 4910 /II. inf./II.C. DO

WODZA NACZELNEGO /ADJUTANTURA GENERALNA/.

w B e l w e d e r z e,

Przedkładam do wiadomości odpis raportu wojskowo-politycznego za miesiąc sierpień r.b. Attache wojskowego na Lotwie.

1 załącznik.

w.z. Szefa Sztabu Generalnego

O t r z y m u j a :

Wódz Naczelny /Adjut. generalna/
Pan Minister Spraw Wojskowych.

General-pporucznik.

8161 T₂

ADJUTANTURA GENERALNA
NACZELNEGO WODZA
L. G. 8161 T₂

Wpłynęło dn. 29. IX 1921 roku
Wyszło dn. — 1921 roku
Zakończono

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

Attache Wojskowy P.P. w Rydze
Nr. 899/W.

Ryga, dnia 6.IX.1921 r.

R A P O R T.
-----Wojskowo-polityczny za miesiąc sierpień 1921.
-----I. Ł O T W A.
-----1. Sprawy Wojskowe.

Po ustaleniu etatów pokojowych przez Komisję wojskową Konstytuanta Łotewskiej w miesiącu sierpniu przeprowadzona była reorganizacja armii. Wprowadzono uchwalone etaty, według których czwarte pułki wszystkich dywizji rozformowane zostały na pozostałe trzy. Sztaby pułków rozformowanych zlikwidowano. W skład każdego z pozostałych trzech pułków wszedł jeden baon z rozformowanego. Obecny skład armii łotewskiej: 3 dywizje piechoty, 1 dywizja pograniczna, 9 dywizjonów art. lekkiej, 3 dyw. art. ciężkiej, 1 pułk kawalerji, 2 eskadry lotnicze /14 aparatów/, dyon tanków /6 lekkich/, 1 ciężki/, dyon samochodów pancernych / 4 auta/, dyon automobilowy i oddziały pomocnicze. Dylokacja: Libawa - sztab 2-ej dyw. piech. i garnizon tejże dyw., Ryga - sztab 1-ej i pogr. dyw., oddziały 1-ej dyw., dyony automobilowe i tanków, eskadry lotnicze, Dynaburg - sztab 3-ej Zemgalskiej dyw. oddziały tejże, pułk pograniczny, 4 dyony artylerji, pułk kawaleryjski.

Według ostatnich danych stan kompanji piechoty ca 100 bagnet.

W końcu sierpnia zakończony został pierwszy kurs szkoły oficerskiej w Rydze, którą opuściło 90 absolwentów. Według zdania kompetentnych oficerów świeżo wypuszczony materiał - lichi. Większość starszych oficerów uwolniona do rezerwy armji. Specjalnych tendencji do opuszczania szeregów przez oficerów nie zauważono. Wielki wpływ na

powyższe posiadają względne warunki materjalne. Oficer młodszy otrzymuje zasadniczej gaży ca 3.000 do 4.500 rb.łot. i deputaty. Prócz tego dość wysokie funkcyjne za pełnioną służbę. Intendentura posiada duże zapasy materiałów ekwipunkowych, które wydawane są jako deputaty.

Nastrój wśród żołnierzy dobry, aczkolwiek wielkie wpływy posiadają niemcy bałtyccy, bermondrowskiej orientacji, wrogo usposobieni do dzisiejszego rządu. Bolszewickie wpływy nieznaczne. Wśród wyższych oficerów wielu niemieckiej orientacji. Od pewnego czasu daje się zauważyć wogóle, dotychczas nie zadeklarowany, ruch niemiecki i zyskiwanie coraz większych wpływów przez niemiecką baronerję.

Łotewski Sztab Generalny /"Sztab Główny"/, podlegający ministrowi wojny, pracuje intensywnie nad reorganizacją armji. Szef Sztabu generala Penekis, bardzo energiczny, były pułkownik sztabu gen.rosyjskiego, średnich zdolności, mający poparcie partji włościańskiej sejmu.

Sztab Główny dzieli się na trzy wydziały:

- 1/. Organizacyjny,
- 2/. Administracyjny,
- 3/. Operacyjny.

Byłe wydziały wywiadowczy i kartograficzny stanowią podwydziały operacyjnego. Biuro wywiadowcze /Oddz.III.wydz.operacyjnego/ wegetuje. Stan pracy niski, ze względu na zmniejszenie budżetu do 400.000 rb.łot. miesięcznie. Szef biura wywiadowczego ppłk. Rosenstein, germanofil, wrogo usposobiony ku Polsce. W ostatnich czasach intensywnie rozpoczął akcję wywiadowczą przeciwko Polsce, stwarzając silną ekspozyturę do spraw Polskich w Dynaburgu /kierownik por. Sausajs/.

Aczkolwiek wojsko, jest jedynym odłamem społecznym Łotwy, przychylniej ku nam usposobionym, dzięki wspólnej przeszłości armji polskiej i łotewskiej, i tam poczynają wiać prądy coraz to mniej przychylnie, w ślad za ogólną zmianą orientacji łotewskiej w stosunku do

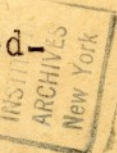
Polski. Swiadczy o tem stwarzanie nowych ekspozytur wywiadowczych, przeniesienie części garnizonu Libawy do rejonu Dynaburga, uchylenie się od kontaktu z przedstawicielstwem wojskowym polskim, stworzenie agentury politycznej dla śledzenia polskiego przedstawicielstwa i własnej placówki wywiadowczej.

Defenzywa wewnętrzna / "politiczeskaja ochrana" / postawiona bardzo dobrze, dzięki kierownikowi /Alps/. Defenzywa podlega wprost ministrowi spraw wewnętrznych i kierownik defenzywy korzysta z praw Szefa Departamentu. Agentów ca 80, prócz oddziałów Libawa, Mitawa, Kreutzburg, Dynaburg, Rzeżyca, Wałk i Bausk. Defenzywa pozostaje w ścisłym kontakcie z biurem wyw.sztabu głównego. Jedna i druga korzysta z agentów obydwu biur.

Operacyjny wydział Sztabu Głównego zajęty sprawą wyszkolenia i umocnień polowych. W sierpniu przeprowadzone były kursy wyszkolenia artylerzystów w Dynaburgu i kurs oficerski artyleryjski, tamże. Umocnienia polowe przeprowadza się wzdłuż granicy rosyjskiej i w rejonach Dynaburga, po lewej stronie Dźwiny.

2. Sprawy polityczne.

O ile były gabinet Ulmanisa nie deklarował specjalnie wrogiego ku Polsce stosunku i podówczas minister spraw zagranicznych Meierowicz, wydawał się najbliższym sprawie polskiej, o tyle dzisiejszy gabinet z tymże Meierowiczem na czele prowadzi jasno politykę antypolską, przybierającą coraz bardziej jaskrawe formy. Charakterystyczne, że dające się zauważyć oddalenie Łotwy od Polski, występuje kategorycznie w miarę realizowania się łotewsko-litewskiego zbliżenia. Wielką rolę w oddaleniu Łotwy od Polski odgrywa Purickis, będący w ścisłym kontakcie z Meierowiczem, Już helsingforska konferencja i późniejsze wyjaśnienia Meierowicza od-

słoniły tendencje dzisiejszego rządu łotewskiego, a dokładnie zaryso-
wały się one w czasie pertraktacji estońsko-łotewsko-litewskich, pod-
czas których, nie biorąc pod uwagę znanego stosunku Litwy Kowieńs-
kiej do Polski, Łotwa była najbardziej wrogo usposobionym czynnikiem
stale występującym przeciwko Polsce, jako kontrahentowi organizujące-
go się Związku Państw Bałtyckich. Dzisiejsze stanowisko Łotwy, ra-
czej wrogie niżli przychylnie Polsce. Jasno i wyraźnie wystąpił Meie-
rowicz podczas swej bytności w Kownie, grożąc Polsce zerwaniem neut-
ralności, o ile Zeligowski wystąpiłby zaczepnie w stosunku do Litwy
Kowieńskiej. Nie wspomniał już ani na bankiecie, ani w udzielanym
prasie interwiew'ie, o pozostawianiu w stanie neutralnym w całym spo-
rze polsko-litewskim. Tak urzędowa, jak i nieoficjalna prasa łotews-
ka występuje od pewnego czasu z konkretnymi żądaniami skierowanymi
pod adresem rządu Meierowicza, że czas już przestać patrzeć obojęt-
nie na gwałt polski czyniony nad bratnim, serdecznymi węzłami związa-
nym narodem litewskim. Coraz częściej obiegają prasę tendencyjne in-
formacje o presjach Zeligowskiego nad Litwinami w Kownie, gnębieniu
czynników litewskich, do ziemi rodzinnej przywiązanych, gwałceniu
wolności prasy i.t.p.. Każda wiadomość nieprzychylna Polsce, czy to
w sprawach Górnego Śląska, czy Wileńszczyzny, czy też sytuacji wew-
nętrznej, skwapliwie wykorzystywana jest przez prasę i czynniki rzą-
du, dla tendencyjnego i jaknajszybszego rozpowszechniania jej we wsze-
strony, a szczególnie na te Państwa, które jakinikolwiek węzłami
związane są z Polską, względnie przychylniej na nią patrzą. Do tego
dodać należy sprawę szkół polskich w Łatgalji, oraz ostatnią decyzję
łotewskiego urzędu do spraw uchodźców, według której polskiemu konsu-
latowi w Dynaburgu nie wolno wydzielać z transportów litewskich, oby-
wateli polskich wracających z Rosji sow. i takowi wyrzucani są z pow-
rotem do bolszewji, a będziemy mieli obraz stosunku Łotyszów do nas,

dającego się określić jedynie nazwą wrogięgo.

Prawdopodobnie wielką rolę odgrywa tu także wpływ niemiecki, kry stalizujący się ostatnio, jako dążność do zbliżenia łotewsko-niemiec-kiego.

Związek trzech Państw Bałtyckich Łotwy, Litwy Kowieńskiej i Esto-nji, uważać należy za zrealizowany: Sierpniowe posiedzenia, wynikiem których były postanowienia natury politycznej i ekonomicznej/patrz §3.Sprawy Ekonomiczne/ doprowadziły do konkretnej decyzji, że zwi-ątek został zawarty. Poszczególne sprawy względnie konwencje, mają być kolejno rozpatrywane na posiedzeniach w miesiącu wrześniu i następ-nych. Na ile blizką jest konwencja wojskowa między powyższemi państa-mi nie dało się dotychczas ustalić. Informacje o konwencji wojskowej estońsko-łotewskiej uważać należy za przedwczesne. Bardziej prawdopo-dobną jest konwencja wojskowa litewsko-łotewska, z którą rzekomo zwi-azany jest przyjazd Puryckisa do Rygi i wizyta Meierowicza, oraz Szefa Sztabu Głównego gen. Penekis'a w Kownie /meldowano w tut.depeszach Nr.Nr.881/W. i 870/og./.

Dzisiejszy rząd łotewski, który może być scharakteryzowany wywo-dami niniejszego raportu, w każdym bądź razie posiada silne poparcie konstytuandy, i narazie trudno przypuszczać zmianę gabinetu.

3. Sprawy ekonomiczne, -----

Łotwa nie posiada warunków, któreby mogły rokować nadzwyczajny rozwój eksportu. Jedynym materiałem, mogącym służyć na eksport jest drzewo budulcowe, niewytrzymujące konkurencji tynków polskiego i fiń-skiego, nawet przy tak dobrych warunkach transportowych, w jakich Łotwa znajduje się.

Rozwój ekonomiczny republiki Łotewskiej, związany jest w jej dobrym położeniem geograficznyn, posiadaniem trzech portów: Ryga, Li-bawa i Windawam z których pierwszy zimą zamarza, zaś dwa ostatnie nie

PILSUDSKI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

zamarzające, oraz stosunkom bezpośrednim z Rosją sow., dla której służyć może pomostem między tą pstatnią i zachodem. Tranzyt, jednak, na który wiele liczy Łotwa, jest czynnikiem dla rozwoju - czasowym, ponieważ w miarę porządkowania się spraw Litwy Kowieńskiej i odbudowywania Bolski, pierwszeństwo w tranzycie przysługiwać będzie tym dwum państwom, dzięki ich położeniu. Zrozumiałym przeto jest dążenie Łotwy do zawarcia jaknajściślejszych węzłów z Litwą i jej stanowisko w sprawie wileńskiej. Z jednej strony Litwą jest jedynym krajem rolniczym, mogącym służyć spichrzem dla Łotwy, a z drugiej strony Łotwa, pragnie wziąć udział w zyskach jakie w razie pomyślnego dla Litwy rozstrzygnięcia sprawy Wileńszczyzny osiągała by Litwa.

Dzisiejsze położenie Łotwy nie można uważać za zbyt pomyślne i, zdaniem miejscowych ekonomistów, niezadługo skończyć się muszą, dobre czasy rubla łotewskiego podtrzymywanego czasową sytuacją.

Uchwalone w miesiącu sierpniu bardzo wysokie opłaty celowe, są tylko półśrodkiem do poprawienia stanu finansowego Łotwy, wypływającym deprymująco na koła handlowe tak zagraniczne jak i miejscowe. Pustoszeją stopniowo porty i jedynym importowanym towarem stają się zboże litewskie. Być może, że jest to stan czasowy, ale na tyńku handlowym odbija się ujemnie.

Rząd łotewski, wykazuje duże inicjatywy i przedsiębiorczości na polu ekonomicznym, dowodem czego może służyć wystawa ryska, która otwartą była przez miesiąc sierpień. Aczkolwiek wystawa przepełniona była eksponatami niemieckimi stanowiącymi około 80% całej wystawy i prawdopodobnie stworzoną została z inicjatywy tychże, dała jednak dowód przedsiębiorczości łotewskiej do wprowadzenia rynku na stopę normalną.

Szerokie rozagıtowanie wystawy, napewno przyniosło pożądane rezultaty. Przykrą stroną wystawy dla polskich interesów, był zupełny brak eksponatów polskich, co przypisać należy jedynie brakowi inicja-

tywy naszych przedsiębiorstw. Brak ten, rzecz naturalna, wykorzystany dla celów agitacyjnych, w odpowiedni sposób i posłużył jeszcze jednym aktem oddalenia Państw bałtyckich od Polski.

Drugim dowodem energicznej działalności rządu łotewskiego, służyć musi zawarta przed kilkunastoma dniami konwencja handlowa niemiecko-łotewska /meldowano tut.depeszą Nr.865/, chociaż o konwencji tej prasa łotewska wypowiedziała się jako o akcie przynoszącym więcej korzyści Niemcom, niżli Łotwie. W każdym bądź razie konwencja gwarantuje Łotwie pewne korzyści, jak otrzymanie towarów w kredyt na sumę 500 milionów marek niem., możliwość otwierania przedsiębiorstw handlowych i wiele innych.

Zawarta w końcu sporni-a konwencja kolejowa łotewsko-niemiecko-litewska, posiada także wielkie ekonomiczne znaczenie dla Łotwy /meldowano tut.depeszą Nr.841/.

Związek trzech Państw Bałtyckich Łotwy, Litwy, Estonji rokuje duże nadzieje Łotwie pod względem ekonomicznym. W miesiącu wrześniu /około 12/ odbędzie się konferencja na której ma być omawiana sprawa położenia ekonomicznego i stosunków cłowych między powyższymi państwami, podatków pośrednich, monopoli państwowych oraz handlu lnem i lasem /meldowano tut.dep.Nr.857/.

Prócz tego na zaproszenie Łotwy przybyła delegacja handlowa francuska i czeska dla zapoznania się ze stanem ekonom.Łotwy oraz dla ewent.wykorzystania terenu dla większych przedsiębiorstw.

Wszystko to świadczy o wielkim zainteresowaniu rządu łotewskiego w powyższych sprawach i energii czynników postawionych dla strzeżenia interesów państwowo ekonomicznych.

Do pogorszenia stanu materialnego przyczyniła się najwięcej wojna i co za tem idzie zniszczenie niektórych, jak Łatgalskiego i Kurlandzkiego, rejonów.Pod zasiew dla zrujnowanych gospodarstw potrzeba na rok 1921/1922 ca. 70.000 pudów ziarna, a rząd przygo-

PAŃSTWNI
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

tował zaledwie 14.000 pud. To też pertraktacje z przedstawicielami sowietów w sprawie dostawy 40.000 pud. zboża dla okręgów głodujących wywołały gorące protesty kongresu zniszczonych przez wojnę łotewskich okręgów /meldowano tut. depeszą Nr. 858/.

Stosunki żywnościowe społeczeństwa łotewskiego nienajgorsze. Robotnik zarabia normalnie 10.000-15.000 rb. łot. miesięcznie, co pozwala mu bardzo skromnie utrzymać rodzinę od 3-do 5-ciu osób. Najgorzej opłacany jest proletariát inteligentny. Urzędnik prywatnego przedsiębiorstwa, średnich kwalifikacji, zarabia 5.000 - 10.000 rb, łot, miesięcznie. Funt chleba białego kosztuje 25. rb. łot, fuht cukru 23. pud ziemniaków - 150-200 rb. łot. Garnitur męski z miernego materiału 12.000. buciki męskie 3.000 - 4.000 rb. Koszta utrzymania średnio zamożnego człowieka z mieszkaniem, światłem ca. 12.000-15.000 rb. łot. miesięcznie.

L I T W A K O W I E N S K A.

Zamządniczość odpiśm

1. Sytuacja wojskowa.

O zmianach dyzlokacyjnych i składzie wojsk litewskich, nadesłę raport po uzyskaniu wiadomości z własnego posterunku w Kownie.

Ze spostrzeżonych zmian odnotować należy. 1/. Meldowane dwa miesiące temu, rzekome wyzbywanie się wpływów niemieckich, nie zostają potwierdzone. W miesiąc maju r.b. przeprowadzane były ograniczenia ze względu na budżet, dzięki czemu kilkunastu oficerów niemieckich zostało zwolnionych. Wpływy niemieckie nie straciły jednak na powadze. Ostatnie mianowanie szefem Sztabu generalnego - leitnanta K a t h e ' g o, jest najlepszym dowodem trwałości niemieckich wpływów.

Nie poruszana w raporcie załączonym kwestja organizowania bia-łoruskich oddziałów, przez Radę Białoruską przy rządzie Litwy Ko-

IBS
INSTITUTE
ARCHIVES
New York

~~xxxxxxx~~ wiedeńskiej, zasługuje na uwagę. Z dotychczas sformowanych oddziałów, istnieje 1 pułk piechoty, w stadium organizacji drugi p.p. i oddział kawalerji. Rada Białoruska przyjmuje b. oficerów białorusinów, Litwinów, Łotyszów i Rosjan, za wyjątkiem Polaków. Rosjanie przyjmowani są tylko za poręczeniem. W ostatnich 2 tygodniach dało się zauważyć, że sprawa oddziałów białoruskich na Litwie przycichła. Najintensywniej działano w tym kierunku w połowie sierpnia. Wielu emigrantów-rosjan, zostało zwerbowanych przez tut. Komitet białoruski "Baćkouszczyna" i zostało wysłanych do Kowna.

3. Sytuacja polityczna.

Wrogi stosunek do Polski, nie uległ żadnej zmianie. Uporczywe i nieprzejednane stanowisko rządu litewskiego, wyraźnie zaznaczone było kilkakrotnie przez Stulgińskiego i Puryckisa, podczas jego bytności w Rydze. Dobrze zorganizowana agitacja litewsko-niemiecka w państwach bałtyckich, daje poważne owoce. Dzisiejsze stanowisko Łotwy względem Polski, przypisać należy tylko tym wpływom. Ciągłe przyjazdy Puryckisa do Rygi, mają ścisły kontakt ze stanowiskiem Meierowicza w sprawie polskiej /meldowano szczególnie w tut. depešy Nr. 853 i 854/, a związki trzech Państw Bałtyckich i uporczywe odpychanie od związku z Polską, są owocami litewsko-niemieckiej polityki nad Bałtykiem. W miarę powiększania się obaw, o ewentualne uderzenie Żeligowskiego, zwiększają się ^{szanse bolszewickie} na przystąpienie do związku państw Bałtyckich, do czego ^{to pragnie Litwa i bolszewicy} ~~bez wątpienia~~ ^{dozwolili} ~~dażyli~~ ^{Litwini}. Częste wizyty Puryckisa u posła sowieckiego Haneckiego, i ostatnie interwiew udzielone gazecie bolszewickiej, oraz mowa Meierowicza na bankiecie w Kownie, dają obraz tej akcji, jaką przedsięwzięje rząd litewski na wypadek polskiego niebezpieczeństwa. Rzecz naturalna, że podżegaczami w tej akcji są sami bolszewicy, dla których wejście

do związku, względnie związanie się z Litwą byłoby aktem bezgranicznej wartości.

Jaką rolę odegrać mają b.bermodtowcy, przyjmowani obecnie do armii litewskiej, dotychczas nie udało się skonstatować. Prasa łotewska poruszała już tę sprawę, wzywając rząd łotewski do wejrzenia, ale przypuszczam, że dzieje się to na skutek wyraźnego porozumienia między Łotwą i Litwą, chociaż niezrozumiałem jest stanowisko wrogich sobie oddziałów bermondtowych w szeregach "bratniej armii litewskiej".

Sprawy ekonomiczne.

Dzięki kompletnemu opanowaniu rynków litewskich przez Niemców, czasowa sytuacja ekonomiczna Litwy Kowieńskiej zadawalniająca. Możliwość eksportowania najbardziej pożądaných towarów żywnościowych zboża, ziemniaków, stworzyła sytuację żywnościową Litwy zupełnie zadawalniąca. Obecnie zawierana jest umowa bolszewicko-litewska w sprawie dostawy zboża dla Rosji sow. Litwa jest jedynym dostawcą zboża dla Łotwy.

Rozstrzygnięcie sprawy wileńskiej na korzyść Litwinów i uzyskanie bezpośredniej łączności z Rosją sow., jest jedynym dążeniem Rządu Litwy Kowieńskiej, ponieważ korzyści materialne, jakie stąd zyskiwałaby Litwa, są nieobliczalne.

Attache wojskowy Ryga

/-/ J a r o c i ń s k i

kmdr i por.

Za zgodność odpisu:

